

- України, м. Львів, ф. 205, оп.1, спр.539, арк.5.
 13. Там само, спр.427, арк.11. 14. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 1035, арк. 148–167.
 15. Там само, ф.6, оп.1, спр.111, арк.8.
 16. ДАІФО, ф. 68, оп. 2, спр. 35, арк. 48.
 17. ЦДАГО України, ф.1, оп.0, спр.1035, арк.55.
 18. ДАІФО ф.2, оп.1, спр. 259, арк.188.
 19. Державний архів Тернопільської області (ДАГО), ф.231, оп. 1, спр.131, арк. 49, 62, 72 зв., 78. 20. ЦДАГО України, ф.1, оп.20, спр.1016, арк.14. 21. Там само, ф.6, оп.1, спр.416, арк.1.
 22. ДАЛО, ф.1, оп. 51, спр. 753, арк.3-17; ДАІФО, ф.2, оп.1, спр.526, арк.45, 156.
 23. ДАІФО, ф.2, оп.1, спр.64, арк.12. 24. Лозинський М. Уваги про українську державність. – Відень, 1927. – С.5, 58. 25. Мартинець В. Українська справа та її зовнішнє ставлення // Розбудова нації. – 1930. – №5–6. – С. 111.
 26. ЦДАГО України, ф.6, оп.1, спр.168, арк.78.
 27. Там само, арк.264. 28. Там само, ф.1, оп. 20, спр. 2984, арк. 2. 29. Фелінські М. Українці у відродженій Польщі. – Львів, 1931. – С.31.
 30. Цит. за: Литвин В. Тисяча років сусідства і взаємодії // Волинь моя. – 2002. – Випуск 2. – С. 53. 31. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 2485, арк.30. 32. ЦДІА України, м. Львів, ф.344, оп.1, спр.5, арк.4. 33. Там само, спр.38, арк. 10.
 34. Там само, спр. 36, арк.1. 35. Там само, спр.11, арк.6. 36. За вільну Україну. – 1933. – 1 жовтня. 37. ЦДІА України, м. Львів, ф.359, оп.1, спр.365, арк.2. 38. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 6435, арк. 28, 30, 32. 39. Новий час. – 1936. – 8 червня. 40. Діло. – 1935. – 26 січня. 41. ЦДІА України, м. Львів, ф. 205, оп. 1, спр.3003, арк.2, 9. 42. ЦДАГО України, ф.1, оп.20, спр.2822, арк.29. 43. Там само, спр. 6434, арк. 77–81. 44. ЦДІА України, м. Львів, ф.205, оп.1, спр. 138, арк. 48. 45. Сурма. – 1933. – Ч.1–2. – С. 10.

УДК 94:17](477.83/86) “1920-1939”

В.С. Виздрик, І.М. Стасюк

Національний університет “Львівська політехніка”,
 Інститут гуманітарних і соціальних наук

ВПЛИВ УВО-ОУН НА ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ ГАЛИЧНИНИ У 20–30-х рр. ХХ ст.: ПРОБЛЕМИ ІСТОРИОГРАФІЇ

© Виздрик В.С., Стасюк І.М., 2005

Проаналізовано стан наукової розробки цієї проблеми вітчизняними та зарубіжними дослідниками.

In the article has been analyzed the condition of the scientific problem by the native and foreign historians.

В період розбудови України як незалежної держави з'явилася можливість проаналізувати національно-політичні процеси, відтворити в усій повноті історичну правду, про яку до недавнього часу наше суспільство або не знало, або мало неправдиву інформацію. Тому великий науковий, громадсько-політичний та пізнавальний інтерес становить історичний досвід національно-політичного руху на західноукраїнських землях у міжвоєнний період. Саме тоді боротьбою та працею багатьох поколінь була створена мережа культурно-освітніх та політичних організацій, діяльність яких відіграла

значну роль у формуванні національної свідомості українського населення краю.

Історіографія проблеми бере свій початок фактично з перших років зародження молодіжних організацій. Під час розгляду історіографії дослідження виділяють праці безпосередніх учасників тих подій, які написані на документальному матеріалі, висвітлюють різноманітні аспекти створення та діяльності спортивно-патріотичних товариств на початку ХХ ст., а також радянських авторів, діаспорної історіографії та наукові розробки сучасних українських істориків.

Вивченню історії створення та функціонування українських спортивно-патріотичних товариств висвітлюються в роботах І. Боберського, С. Левицького, О. Тисовського, К. Трильовського, Петра та Тараса Франків, які брали участь у створенні таких товариств, як “Сокіл”, “Січ”, “Пласт”. У них дано хронологічну історію розвитку молодіжних організацій, визначено основні завдання та напрямки діяльності [1].

Національно-політичне життя краю в 1920–1930-х роках включало націоналістичний зміст виховання української молоді. Це було відображено у працях ідеологів українського націоналізму Д. Андрієвського, Ю. Вассіяна, Д. Донцова [2]. Зокрема останній у роботі “Юнацтво і Пласт” (Львів, 1928) охарактеризував український молодіжний рух після національно-визвольних змагань 1917–1921 рр., при цьому доводячи, що націоналістична ідея має відіграти вирішальну роль в ідейно-національному вихованні молоді в спортивно-патріотичних товариствах, а саме в “Пласті”.

Аналіз радянської історіографії свідчить, що протягом всього часу існування СРСР вона негативно оцінювала український націоналістичний рух. Для дослідників цієї доби характерна заполітизованість та заідеологованість суджень про діяльність суспільно-політичних та національно-визвольних рухів на західноукраїнських землях. Впродовж десятиліть радянськими органами влади був заборонений доступ істориків до архівних документів ОУН, замовчувався національно-визвольний характер діяльності націоналістичної організації. Обґрунтованими є твердження про відсутність у радянській історіографії досліджень, у яких би розглядався аспект військово-патріотичного вишколу молоді УВО-ОУН. Основний акцент дослідників тієї доби робився на участі молоді в соціально-революційній боротьбі, насамперед під керівництвом комуністичної партії. Всю іншу діяльність членів молодіжних організацій висвітлювали, як “буржуазно-націоналістичну”. Саме в такому руслі написані роботи С. Даниленка, О. Полторацького, А. Шиша і М. Хвостіна [3]. Однак у кінці 1980-х – на початку 1990-х років з’явилася низка наукових праць дослідників І. Васюти, Ю. Сливки та інших, які порушили важливі питання з історії суспільно-політичного становища краю, ролі

політичних партій та молодіжних структур в міжвоєнний період [4].

Після Другої світової війни в діаспорній історіографії було опубліковано багато праць про національно-визвольну боротьбу УВО-ОУН у міжвоєнний період, де показано безкомпромісний характер боротьби українських націоналістів проти польського панування та вплив організації на учнівську, студентську, ремісничу, селянську молодь. Це дослідження З. Книша, В. Макара, В. Мартинця, П. Мірчука, Ю. Охримовича, Л. Ребета [5].

Окремо звернуто увагу на дослідження П. Мірчука “Нарис історії ОУН. 1920–1939” (Мюнхен, 1968), який зробив одну з перших спроб узагальнення та систематизації історії ОУН, охарактеризувавши найбільші протестаційні акції, політичні процеси над членами ОУН, ідеологічні принципи, політику та стратегію націоналістичної організації. Однак автор через недостатню джерельну базу не мав можливості цілісно розкрити військово-патріотичний вишкіл молоді у спортивно-патріотичних товариствах.

Один з керівників ОУН середини 30-х років ХХ ст. Л. Ребет у працях “Світло і тіні ОУН” (Мюнхен, 1964), “Теорія нації” (Львів, 1997) дав критичний аналіз розвитку націоналістичного руху. У своїх працях автор зібрав узагальнюючий матеріал з історії національно-визвольного руху українських націоналістів в міжвоєнний період та участі в ньому української молоді. Провідне місце в діаспорній історіографії посідає творчість З. Книша. В роботі “При джерелах українського націоналізму” (Торонто, 1970) він подав обширний документальний матеріал про діяльність молоді у військових організаціях. Але його роботи здебільшого однобоко висвітлюють вузькопартійні погляди націоналістичних організацій.

Помітною подією стало видання фундацією ім. Є. Коновальця збірника “Євген Коновалець та його доба” (Мюнхен, 1974). У статтях Д. Ребета, С. Ленкавського, З. Пеленського, Ю. Артющенка та інших розкрито вплив ідей українського націоналізму на українську молодь західноукраїнських земель [6].

Фальсифікація радянською історичною наукою історії української державності 1917–1921 рр. та тих подій і процесів, які відбувалися в 20–30-х роках ХХ ст. на західноукраїнських

землях, призвела до необхідності видання в кінці 1940-х років “Енциклопедії українознавства” (Мюнхен–Нью-Йорк, 1949. – Т.1) за редакцією В. Кубійовича та З. Кузелі. У цьому дослідженні зроблено спробу з наукової позиції оцінити роль громадських рухів, політичних партій, молодіжних організацій в умовах боротьби за незалежність України.

Історіографічні праці учасників національно-визвольного руху 20–30-х років ХХ ст. та членів націоналістичної організації містять багатий фактологічний матеріал відносно діяльності УВО-ОУН на Західній Україні. Серед них: С. Бандера, В. Мартинець, А. Мельник, Я. Стецько, В. Янів. Це дає нам можливість зробити повніший аналіз впливу націоналістичної організації на військово-патріотичний вишкіл української молоді в міжвоєнний період [7].

Серед діаспорних дослідників науковим підходом у висвітленні цієї проблематики вирізняється В. Косик. Його праця “Україна і Німеччина у Другій світовій війні” (Париж – Нью-Йорк – Львів, 1993) написана на основі фундаментального опрацювання архівних матеріалів, передусім німецьких; в ній проаналізовано політику ОУН на широкому тлі міжнародних подій 30–40-х років ХХ ст.

Певний внесок в історіографію по вивченню молодіжних організацій зробив представник українського зарубіжжя В. Леник “Українська організована молодь: молодіжні організації від початків до 1914 р.” (Мюнхен – Львів, 1994). Але з об’єктивних причин відсутня більш широка інформація відносно впливу політичних партій на спортивно-патріотичні товариства.

З проголошенням незалежності України розпочався новий етап дослідження історії національно-визвольної боротьби ХХ ст. та участі в ній української молоді, на підставі узагальнення досвіду попередньої історіографії та з залученням широкого кола джерельних матеріалів. Перелом простежується у новітніх публікаціях вітчизняних істориків І. Біласа, О. Багана, І. Гаврилів, В. Іванишина, Ю. Шаповала, у яких аргументовано показано і доведено, що політика польської влади у міжвоєнний період в Східній Галичині була направлена проти національно-патріотичних сил (насамперед проти УВО-ОУН), робилися

всі спроби, щоб перешкодити націоналістичній організації провадити виховання національно свідомої молоді в спортивно-патріотичних товариствах [8].

Ряд проблем, які більшою чи меншою мірою стосуються тематики цього дослідження, висвітлені в працях Т. Гунчака, О. Зайцева, М. Швагуляка. Із проголошенням незалежності України створилась реальна можливість для дослідників об’єктивно висвітлювати історичні процеси, які мали місце в політичному житті західноукраїнського суспільства у 20–30 роки ХХ століття [9].

Дослідник М. Швагуляк проаналізував вплив націоналістичної організації на молодь в контексті польсько-українських стосунків, використавши матеріали українських та зарубіжних архівів, показав діяльність політичних партій на основі міжнаціональних взаємин, розкрив наслідки асиміляторської політики Польщі щодо Західної України. О. Зайцев дав характеристику взаємовідносин підпільної ОУН та легальних українських політичних партій у міжвоєнний період в Галичині, а також висвітлив своє бачення саботажної акції УВО. Отже, їхні статті безпосередньо чи побічно торкаються питання організованого національно-визвольного руху 20–30-х років ХХ ст. та участі в ньому членів молодіжних організацій.

Політичне зацікавлення науковців викликали праці А. Кентія “Українська військова організація (УВО) в 1920–1928 рр.”, “Нарис історії Організації українських націоналістів (1929–1941)” (Київ, 1998) у рамках роботи урядової комісії з питань вивчення діяльності ОУН, УПА. Дослідження, написані на основі багатоджерельної бази, хронологічно аналізують історичний шлях УВО-ОУН та їх вплив на українську молодь в досліджуваній період.

На зламі тисячоліть українські науковці публікують ще низку досліджень про національно-визвольний рух на Західній Україні в 20–30-х роках ХХ ст. Це праці Я. Дашкевича, Г. Касьянова, М. Кугутяка, С. Кульчицького та інших. Всі вони написані на основі широкого джерельної бази, хоча не повною мірою подають детальну характеристику українського національно-визвольного руху 20–30-х років, а саме вплив ОУН на молодіжні товариства, клуби та секції краю [10].

Істотним внеском у вивченні українського національно-визвольного руху стала монографія Р. Ковалюка “Український студентський рух на західних землях ХІХ–ХХ ст.” (Львів, 2001), яка розглядає формування світогляду студентства на Західній Україні, а також репресивну політику окупаційних режимів щодо опозиційної молоді. Студентський рух був складовою частиною українського національно-визвольного руху, однак автор праці основну увагу зосередив на духовній, соціальній та культурно-просвітницькій діяльності, а не на військово-патріотичному чи національно-ідеологічному вихованні західноукраїнського студентства.

У монографії О. Красівського “Галичина у першій чверті ХХ ст. Проблеми польсько-українських стосунків” (Львів, 2000) дано аналіз історичних передумов і генезис міжнародних стосунків у Галичині. Узагальнено політику панської Польщі на початку 20-х років ХХ ст. щодо західноукраїнських земель, охарактеризовано діяльність польських політичних партій та угруповань відносно українського питання на європейській арені після завершення Першої світової війни, а також відношення польської влади до відновлення та діяльності молодіжних товариств.

Для об’єктивного та всебічного наукового розкриття національно-визвольного руху в Галичині та місця в ньому спортивно-патріотичних товариств слід охарактеризувати історіографічну літературу, яка безпосередньо торкається цієї теми. Вивченням історії українського молодіжного руху на західноукраїнських землях сьогодні займаються І. Андрухів, В. Бережанський, О. Вацеба, Б. Савчук, Б. Трофим’як та ін. У 1995 р. вийшла науково-популярна праця І. Андрухіва “Українські молодіжні товариства Галичини: 1861–1939” (Івано-Франківськ 1994), в якій оглядово подано інформацію про молодіжні організації вказаного періоду.

Свідченням широкого зацікавлення діяльністю спортивно-патріотичних товариств стала публікація В. Бережанським методичного посібника для національно-ідеологічної роботи з особовим складом Збройних сил України під назвою “Галицькі військово-спортивні організації” (Київ, 1997). У монографії О. Вацеби “Нарис з історії західноукраїнського спор-

тивного руху” (Івано-Франківськ, 1997) на основі великої кількості мемуарних матеріалів української діаспори, показано основні форми та напрямки розвитку спортивно-патріотичного руху в регіоні, де вирішальну роль відігравали молодіжні товариства.

Праця Б. Савчука “Український Пласт. 1911–1939” (Івано-Франківськ, 1996) висвітлює історію розвитку скаутської організації на західноукраїнських землях та в еміграції. Розглядаються її організаційно-ідеологічні засади, підпільна діяльність, фаховий вишкіл, громадсько-патріотична праця. Заслугує на увагу праця Б. Трофим’яка “Гімнастично-спортивні організації у національно-визвольному русі Галичини (друга пол. ХІХ ст. – перша пол. ХХ ст.)” (Тернопіль, 2001). Автор на основі раніше недоступних архівних матеріалів доводить, що масові товариства “Сокіл”, “Січ”, “Пласт”, “Луг”, “Орли”-КАУМ та інші спортивні організації в бездержавних, колоніальних умовах були чинником формування політичної нації, рушійною силою визвольних змагань українського народу першої половини ХХ ст. У навчальному посібнику “Фізичне виховання і спортивний рух у Західній Україні (з початку 30-х років ХІХ ст. до 1939 р.)” (Київ, 1997) робиться спроба на тлі генези фізичної культури і спорту в умовах колоніальних режимів показати місце товариств “Сокіл”, “Пласт”, “Січ”, “Орли”-КАУМ в житті українців.

До останніх здобутків вітчизняної історіографії також можна віднести колективну роботу Інституту історії України “Політичний терор і тероризм в Україні ХІХ–ХХ ст. Історичні нариси” (Київ, 2002), в якій проаналізовано польський терор в Галичині у міжвоєнний період (Ю. Киричук), історико-правові аспекти польської окупаційної влади щодо українських політичних сил, в тому числі УВО-ОУН [11]. Карально-репресивна система, масові акції залякування населення були головним засобом забезпечення політики тоталітарного режиму на західноукраїнських землях. А використання націоналістичною організацією у своїй боротьбі теоретичних методів було необхідною реакцією на польський державний терор проти українського населення.

Історію націоналістичного руху досліджує також у своїх наукових працях О. Полянський. Автор розглядає теоретичні засади

українського націоналізму, його відповідність практичним методам боротьби та впливу на виховання молоді [12].

Дисертаційні дослідження з історії діяльності ОУН та українського молодіжного руху здійснені В. Виздриком, В. Ухачем, Р. Пальчевським та іншими науковцями. У роботі В. Виздрика “Військово-патріотична діяльність УВО-ОУН серед української молоді Галичини (1920–1939 рр.)” (Львів, 2004) висвітлено важливі аспекти формування національної свідомості молоді, її участь у політичному житті, зокрема у діяльності політичних партій та товариств краю, протестаційних акцій, атентатах проти польської влади.

У роботі “Культурно-освітня діяльність ОУН (1929–1944 рр.)” (Київ, 1998) В. Ухач узагальнив свої положення та висновки про діяльність націоналістичної організації відносно культурно-просвітницького впливу українських націоналістів на західноукраїнське населення та молодь. У дисертації Р. Пальчевського “Український молодіжний рух на західноукраїнських землях (20–30-ті роки ХХ ст.)” (Чернівці, 2000) проаналізовано внутрішній стан та суспільну спрямованість українського молодіжного руху проти політики денационалізації місцевого населення.

Цікаву інформацію про діяльність спортивно-патріотичних товариств можемо почерпнути з історико-краєзнавчих досліджень, які розглядають окремі адміністративні регіони Галичини [13]. У них зібрано цікаву інформацію щодо заснування молодіжних товариств, подано прізвища керівників осередків, а також певні статистичні дані. Слабкою стороною згаданих праць є те, що вони ґрунтуються передусім на спогадах сучасників і містять суперечливі твердження одних і тих самих подій. Також зменшує їхню наукову вартість відсутність посилань на архівні джерела.

Оскільки чимало аспектів діяльності та вишколу молоді в спортивно-патріотичних товариствах ще до кінця не вивчено, певною мірою до розробки цього питання спричинилися і автори цієї роботи [14].

Український національно-визвольний рух 20–30-х років ХХ ст. певною мірою знайшов відображення у польській історіографії. У дослідженнях останнього десятиріччя простежується тенденція до поглиблення

концептуальних підходів до новітньої історії України. Поява України як незалежної держави, налагодження постійних контактів з українськими науковими центрами звільнили польську історіографію від раніше обов’язкової комуністичної ідеології і дало можливість об’єктивно оцінити історичні реалії. Були опубліковані дослідження Р. Дрозда, Т. Ольшанського, Р. Торжецького та інших [15]. У їхніх працях виразно доводилась правомірність існування українського національно-визвольного руху, стверджувались претензії українських партій і політичних сил щодо створення власної держави. Отже, досліджуючи діяльність УВО-ОУН у зазначений період, необхідно враховувати здобутки польської історіографії.

Огляд наукової літератури дає нам підстави стверджувати, що, незважаючи на низку праць із досліджуваної проблематики, питання діяльності УВО-ОУН серед молодіжних товариств та їх вишкіл в контексті національно-визвольного руху 20–30-х років ХХ ст. потребує ґрунтовного, комплексного дослідження.

З вищезазначеного можна зробити висновки, що знання головних тенденцій історичного розвитку молодіжного руху в Галичині можуть бути вагомим чинником у виробленні сучасної молодіжної політики, плеканні національної ідеї та свідомості молоді.

1. *Боберський І. Українське сокільство. 1894–1939. – Львів, 1939; Левицький С. Український Пластовий Уклад в роках 1911–1945 у спогадах автора / Причини до історії Пласту. – Мюнхен, 1967; Тисовський О. Життя в Пласті. – Нью-Йорк–Торонто, 1969; Трильовський К. Про Січовий рух // Календар “Запорожець” на 1921 рік; Франко П. Як закладати пластові дружини? – Відень, 1921; Франко Т. Історія й теорія руханки. – Коломия – Львів, 1923. 2. Андрієвський Д. Політика націоналізму // Розбудова Нації. – 1930. – № 5–6; Вассиян Ю. До головних засад націоналізму // Політолог. читання. – 1995. – №3; Донцов Д. Націоналізм. – Лондон – Торонто: Ліга Визволення України, 1966. 3. Даниленко С. Дорогою ганьби і зради: іст. хроніка. – К., 1972; Полторацький О. Українські буржуазні націоналісти – найлютіші вороги українського народу. – К., 1953; Шиш А., Хвостін М. Реак-*

ційна суть українського буржуазного націоналізму та юнацтва. – Станіслав, 1958. 4. Васюта І. Аграрне перенаселення на Західній Україні в 20–30-ті рр. // УДЖ, 1971. – № 11; Сливка Ю. Західна Україна в реакційній політиці польської та української буржуазії (1920–1939). – К., 1985. 5. Книш З. При джерелах українського націоналізму. – Торонто, 1970; Книш З. Бойові дії ОУН на ЗУЗ у першому десятилітті її існування. В кн.: ОУН 1929–1954: Зб. статей у 25-ліття ОУН. – Париж, 1955; Макар В. Пройдений шлях: Спомини. – Торонто, 1983. – Т.1.; Мартинець В. Українське підпілля від УВО до ОУН – 1949; Мірчук П. Нарис історії ОУН. – 1920–1939. Мюнхен–Лондон – Нью-Йорк, 1968. – Т.1; Охримович Ю. Розвиток української національно-політичної думки. – Нью-Йорк, 1965; Ребет Л. Теорія нації. – Львів, 1997; Ребет Л. Світло і тіні ОУН. – Мюнхен, 1964. 6. Артюшенко Ю. Легія Українських Націоналістів // Є.Коновалець та його доба. – Мюнхен, 1974; Ленкавський С. Національний рух на західноукраїнських землях та I Конгрес Українських Націоналістів // Є. Коновалець та його доба. – Мюнхен, 1974; Пеленський З. Між двома конечностями // Є. Коновалець та його доба. – Мюнхен, 1974; Ребет Д. Націоналістична молодь і молодечий націоналізм // Є. Коновалець та його доба. – Мюнхен, 1974. 7. Бандера С. Перспективи Української Революції. – Дрогобич, 1998; Наша тактика // Розбудова Нації. – 1930. – №1–2; Мельник А. Спогади та документи. – Київ, 1995; Стецько Я. Українська визвольна концепція. – Мюнхен, 1987; Янів В. Суспільна функція “Лісових Чортів” у міжвоєнну добу. 1922–1939 // Лісові чорти, їх життя і буття. 1942–1945. – Вашингтон–Нью-Йорк, 1983; Янів В. Українська вдача і наш виховний ідеал. – Мюнхен–Тернопіль, 1992. 8. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні 1917–1953. Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз. Кн.1. – Київ, 1994; Баган О. Націоналізм і національний рух. – Дрогобич, 1994; Гаврилів І. До історії створення ОУН // Вісник НУ “Львівська політехніка” “Держава та армія”. 1999. – № 337; Іванишин В. Нація, державність, націоналізм. – Дрогобич, 1992; Шаповал Ю. Україна 20–50-х років: сторінки нена-

писаної історії. – К., 1993. 9. Гунчак Т. Україна. Перша половина 20 ст.: Нариси політичної історії. – К., 1993; Зайцев О. До питання про “саботажну акцію УВО” 1930 р. // Українсько-польські відносини в Галичині у ХХ ст. – Івано-Франківськ, 1997; Швагуляк М. Суспільно-політична ситуація у Західній Україні на початку 30-х рр. ХХ ст. // Записки НТШ. – Т.ССХХІІ. – Львів, 1991. 10. Дашкевич Я. Нація та націоналізм: теоретичні проблеми й історіографічні висновки // Україна в минулому. – Київ–Львів, 1996. – Вип. 9; Касьянов Г. Теорії нації та націоналізму. – Київ, 1999; Кузутяк М. Галичина: Сторінки історії: Нарис суспільно-політичного руху (ХІХ ст. – 1939 р.) – Івано-Франківськ, 1993; Кульчицький С. Історичний висновок про діяльність ОУН–УПА // Сучасність. – 2001. №2. 11. Киричук Ю. Терор і тероризм у Західній Україні // Політичний терор і тероризм в Україні ХІХ–ХХ ст.: Історичні нариси / Відпов. ред. В. Смолій. – К., 2002. 12. Полянський О. Організація Українських Націоналістів: шлях від теоретичних ідей до організаційної практики // Наукові записки. – Серія: Історія. – 2000. – Вип. 10. 13. Городеничина / Ред. М. Марунчак. – Нью-Йорк–Торонто – Вінніпег, 1878; Жовківщина: Історичний нарис / Ред. М. Литвин. – Жовква – Львів – Балтимор, 1994 – Т.1 – 2; Перемишль – західний бастион України. Збірник матеріалів до історії Перемишля і Перемишльської землі. – Нью-Йорк–Філадельфія, 1961. 14. Виздрик В. Військовий вишкіл у молодіжних товариствах Східної Галичини в 20–30-х рр. ХХ ст. // Вісник ДУ “Львівська політехніка” “Держава та армія”. – 1998. – №344; Виздрик В. Українські молодіжні товариства Сх. Галичини у 20–30-х рр. ХХ ст. в контексті українсько-польських відносин // Українсько-польські відносини в ХХ ст.: державність, суспільство, культура: – Тернопіль, 1999; Виздрик В. Праці Д. Донцова та їх вплив на виховання молоді // Народознавчі зошити. – Львів, 2002. – Вип. 5–6. 15. Drozd R. Stanowisko polskiego podziemia prolondynskiego w kwestji ukraińskiej w latach 1939–1944 // Українсько-польські відносини в Галичині у ХХ ст. – Івано-Франківськ, 1997. 16. Olszanski T. Historia Ukrainy XX w. – Warszawa, 1994. 17. Torzecki R. Kwestja ukraińska w Polsce w latach 1923 – 1929. – Krakow, 1989.